

VELDWIJZER

Storm geeft ruimte voor meer inheemse natuur

FOTO: HANS KRUK

In dit nummer

- Gevolgen zomerstorm
- 'Tuinieren' voor biodiversiteit
- Ootmaanlanden en Koningsschut
- Broedvogelupdate
- Beschermingshonden
- Gedeputeerde bezoekt Holtingerveld
- Blauwe kiekendief
- Upgrade Natuurpoort Spier

Bomen die halverwege als lucifershoutjes waren afgeknapt, hele bosvakken waar bomen over honderden meters als mikado over elkaar heen lagen en gigantische ontwortelde eiken en beuken. Noodweer zorgde op 24 augustus in het bosgebied van het Dwingelderveld voor een ravage. Diverse paden en routes waren daarna niet meer begaanbaar. De omvang van de schade is zo groot dat herstelwerkzaamheden nog wel maanden kunnen duren. Het bos is daardoor een tijd lang minder toegankelijk voor recreanten. Voor natuurontwikkeling is er juist meer ruimte.

Toegegeven: het was een pijnlijk gezicht voor de boswachters om soms meer dan honderd jaar oude reuzen omver te zien liggen. Godfried Vis, teamleider bij Staatsbosbeheer in Zuidwest-Drenthe: "De krachten die zijn vrijgekomen bij deze zomerstorm zijn ongekend. De bomen stonden nog vol in het blad. Hierdoor vingende ze veel wind en vielen ze sneller om. Sommige oude eiken hadden nog generaties lang kunnen blijven staan." Nu zullen ze op een andere manier een bijdrage gaan leveren aan het leven in het bos: "Waar er geen gevaar is en weinig recreatie plaatsvindt, kiezen we ervoor om de stammen gewoon in het bos te laten staan of liggen, zoals de storm ze heeft achtergelaten. Het hout zal langzaam vergaan en belangrijke voeding geven aan alles wat leeft."

Bron van leven

Naar schatting is tussen de 20 en 50 procent van de omgevallen bomen in het Dwingelderveld blijven liggen. De rest is afgevoerd en wordt verwerkt tot zaaghout of bouw materiaal zoals OSB-platen. De bomen die zijn blijven liggen zullen de komende jaren een bron van nieuw leven zijn voor planten, insecten en mossen, die op hun beurt weer het voedsel vormen voor spechten en andere vogels. Voor grotere zoogdieren zoals reeën, marterachtigen en hazen zijn omgevallen bomen bovendien een belangrijke schuilplaats. Vis vult aan: "De omgevallen bomen geven ook een mooi beeld in een natuurlijk bos. Over vijftig jaar zullen hier bemoste lijnen door het bos lopen. Herinneringen aan deze opmerkelijke storm."

Natuurlijke ontwikkeling

Ondanks de schade in bossen denkt Vis niet dat er nieuwe bomen geplant moeten worden: "De natuur zorgt op de open plekken zelf voor nieuwe inheemse soorten. Berken, lijsterbessen, eiken en grove dennen hebben hier de komende jaren volop groeikansen." Wel wordt

FOTO: JOJANNEKE DRIJVER

Stormbos Drents-Friese Wold

Bij het Van Tienhovenpark in het Drents-Friese Wold is een van de vroegste Nederlandse voorbeelden te vinden van een bos dat na een storm bewust ongerept gelaten is. Op 13 november 1972, vijftig jaar geleden, raasde een orkaan over Nederland. Hij richtte een enorme ravage aan. In het Drents-Friese Wold blies hij meer dan 1.500 voetbalvelden aan bos om. Omdat er na de storm een overschot aan hout was en hierdoor de houtprijs gigantisch kelderde, kostte opruimen meer dan laten liggen. Dus bleef het liggen. Het resultaat is een prachtige wildernisnatuur. De omgevallen bomen zijn overgroeid met mos, varens en andere planten. Een deel van de liggende bomen die nog half met hun wortels in de grond hingen, zijn gewoon verder gegaan met groeien; een bijzonder gezicht. In de herfst is het stormbos bijzonder door de vele paddenstoelen.

Staatsbosbeheer-boswachter Lysander van Oossanen schreef er een lezenswaardig blog over: www.boswachtersblog.nl/drentsfriesewold/2022/11/13/weet-jij-hoe-een-storm-het-bos-magisch-maakt/

FOTO: MAARTEN VAN DER VOORDE-STAATSBOSBEHEER

FOTO: JOJANNEKE DRIJVER

er op bepaalde plekken voor gekozen om de omgevallen bomen toch op te ruimen, om deze inheemse soorten meer ruimte te geven. “We hadden een bosperceel met Amerikaanse eiken, die nu allemaal omgevallen zijn. Deze bomen zorgden voor heel veel donkerte in het bos, waardoor inheemse planten en bomen geen kans kregen. Een inlandse of zomereik is veel beter voor de biodiversiteit. Op zo’n eik leven wel 450 soorten insecten, terwijl op een Amerikaanse eik maar dertien insectensoorten leven. We halen hier de stammen van de Amerikaanse eiken weg en blijven dit de komende jaren actief beheren, zodat dit deel van het bos een voedselbron en woonplaats wordt voor veel meer dieren.”

Veiligheid prioriteit

Alle bomen die een direct gevaar vormden voor huizen, natuurkampeerterreinen, openbare wegen en de gebruikers daarvan zijn zo snel mogelijk opgeruimd. Veiligheid heeft altijd prioriteit voor Staatsbosbeheer. “Waar direct gevaar is voor de mens, gaan we als eerste aan de slag. Vallende takken kunnen met hun gewicht grote schade aanrichten. In overleg met de Veiligheidsregio Drenthe werd direct na de storm de brandweer ingeschakeld om deze werkzaamheden uit te voeren.” In de weken na de storm zijn alle

fiets-, wandel-, ruiter- en mountainbikepaden hersteld of is de keuze gemaakt om deze route om te leiden, bijvoorbeeld doordat ze door een bosvak liepen waar ervoor gekozen is om de bomen te laten liggen voor natuurontwikkeling.

“Het was een tijdrovende klus”, zegt Godfried Vis. “De omvang van de schade was groot en de boswachters moeten natuurlijk ook op hun eigen veiligheid letten. Afsluiten van paden doen we voor de veiligheid van bezoekers en om ervoor te zorgen dat we zelf veilig kunnen werken. Ondanks waarschuwingen en afsluitingen volgden sommigen toch hun geplande route. Lang niet iedereen leek zich bewust van de gevaren, zoals losse takken in de bomen die op elk moment naar beneden konden vallen. Gelukkig hadden de meeste mensen begrip en kregen we ook veel complimenten en steunbetuigingen.”

Alles uit de kast voor behoud biodiversiteit

RUDMER VEENSTRA - FOTO HENK VAN DEN BRINK

Op het oog ligt de heide van het Dwingelderveld er in augustus prachtig bij, en het uitzicht blijft adembenemend. Maar als je inzoomt op de flora en fauna is het beeld minder rooskleurig, vertelt boswachter van Natuurmonumenten Rudmer Veenstra. “Zelfs hier staat de biodiversiteit zwaar onder druk. We doen er alles aan om verder verlies tegen te gaan.” Vandaar de vierkante stukjes grond met een raster eromheen, de boomstronken en de boekweitakkertjes midden op de hei. Alles om de variatie te vergroten. “Jullie zijn aan het tuinieren, horen we dan weleens. Maar op dit moment is het de enige manier om nog zo veel mogelijk biodiversiteit overeind te houden.”

Regelmatige bezoekers van het Dwingelderveld zullen ze wel gezien hebben: vierkantjes van twintig bij twintig meter die met een raster worden beschermd tegen schapenvraat. “Het verschil in plantengroei met de directe omgeving is nu niet meer te zien”, geeft Veenstra toe als we er eind augustus een kijkje nemen. “Maar eerder stonden hier veel meer planten te bloeien dan eromheen.” En dat is precies de bedoeling: voedsel in de vorm van nectar aanbieden aan vlinders, bijen en andere insecten. “De heide is heel monotoon: pijpenstro, struikhei en dophei en dat is het. Vroeger stonden daar veel meer andere planten tussen te bloeien. Dat die verdwenen zijn komt vooral door de neerslag van stikstof. Maar ook het verdwijnen van de grondwaterinvloed speelt een rol. In de directe omgeving wordt heel veel grondwater aan de bodem onttrokken. Zelfs in het beekdal wordt in droge zomers beregend.”

Aardbeivlinder

De bloemrijke veldjes – Natuurmonumenten noemt ze ‘nectarstapstenen’ – liggen op regelmatige onderlinge afstand aan de noordrand van de hei. Dat heeft een reden: “In dit deel komen nog twee gescheiden deelpopulaties van de bedreigde aardbeivlinder voor. De stapstenen verbinden beide populaties. We hopen dat ze voor uitwisseling gaan zorgen, en daardoor het risico van genetische verarming en uitsterven verkleinen.” Als de proef succes heeft, zullen in de toekomst meer stapstenen volgen.

KOMMAVLINDER

NECTARVELDJE NOORDENVELD

Rommel

De stapstenen vormen een van de kleinschalige manieren, naast het reguliere heidebeheer, waarop Natuurmonumenten probeert de biodiversiteit in stand te houden. Een andere manier is het inbrengen van dood hout in de vorm van stronken en stobben. Veenstra: "Af en toe vraagt een bezoeker 'wanneer we die rommel opruimen'. Maar we hebben het hout er juist bewust neergelegd. Het zorgt ook weer voor meer variatie. Verschillen in microklimaat met net iets vochtiger plekken waar in droge zomers insecten, salamanders en kikkers kunnen schuilen, iets ruigere vegetatie, boompjes die kunnen opgroeien omdat de schapen er niet bij kunnen. We hopen dat ook de gladde slang, nog een bedreigde soort, er gebruik van gaat maken, bijvoorbeeld om zich er te verstoppen bij te warm weer. En ik merk bij mijn broedvogelrondes al dat kneu en roodborst-tapuit op die plekken toenemen."

Boekweit

Variatie is het sleutelwoord. Daaraan dragen ook de boekweitakkertjes verspreid over de heide bij. "We hebben ze aangelegd op plekken waar ze vroeger ook hebben gelegen. De bloemen zijn een nectarbron voor insecten. Er komen muizen op af en dat is weer mooi voor de adder. We laten de boekweit in de winter staan, de zaden zijn een voedselbron voor vogels." Op plekken waar het kan zonder de openheid van het heidelandschap aan te tasten, laat Natuurmonumenten verspreide bomen en struiken uitgroeien en hier en daar zijn zelfs boompjes geplant, waaronder vuilboom: "Daar zijn vlinders als boomblauwtje en groentje van afhankelijk."

TAPUIT

Inrichting Ootmaanlanden en Koningsschut klaar

Uitzicht op zeldzame bloemen en nieuwe vistrap

Graafmachines en omgewoelde grond maken langzaam plaats voor graslanden met bloemen, water met vissen en misschien in de verte wel een ree. Ootmaanlanden en Koningsschut liggen vanaf begin december klaar om te bewonderen! Hoe mens, dier en natuur kunnen genieten van het landschap, horen we van Hans Roos, medewerker gebiedsontwikkeling bij Prolander, en Ronald Popken, boswachter ecologie bij Natuurmonumenten.

Tussen Uffelte, Wittelte en de Drentsche Hoofdvaart ligt Ootmaanlanden. Koningsschut ligt tussen de Hoofdvaart en de Dwingelderstroom, ten zuiden van Dieverbrug. “Twee mooie gebieden, die nu helaas nog niet zo goed functioneren als zou kunnen”, begint Popken. Maar daar komt verandering in. In beide gebieden is gewerkt aan een goede leefomgeving voor plant en dier. Daarnaast is de mogelijkheid gecreëerd om grote hoeveelheden water op te vangen. Roos: “Het zijn dus natuur- én waterbergingsgebieden. Het blijft speciaal dat een gebied beide functies kan vervullen.”

Zwarte bes en blauwe knoop

Het resultaat van het harde werk is onder andere te aanschouwen op een wandelpad door Ootmaanlanden. Langs de route ligt een deel dat is geplagd. “Daar is de bovenste laag van de grond afgehaald en ligt nu een schrale grond aan de oppervlakte. Ideaal voor zeldzame bloemen en planten”, vertelt Roos. “Binnenkort brengt het pad je langs dotterbloemen, zeldzame rozensoorten en de zwarte bes. En misschien word je wel betoverd door de kleurrijke gloed van de blauwe knoop.”

Genieten op de grens

“De schoonheid van Ootmaanlanden is goed te beleven vanaf de randen van het gebied”, benadrukt Popken. Bijvoorbeeld tijdens een wandeling over de Ootmaandijk en de Winkelsteeg. Ook de rijen elzen op de Oude Postweg aan de noordzijde van het gebied geven een prachtig doorkijkje.

Gelukkig maar, want een groot deel is niet toegankelijk voor bezoekers. “Dat is een bewuste keuze, om de dieren en de natuur rust te geven”, legt Popken uit. Daarnaast is er in natte perioden grote kans dat het gebied voor een deel onder water staat. “In het lager gelegen deel krijgt water de ruimte om over de randen van de oude waterloop de Sween te stromen als dat nodig is. Het is dan simpelweg te nat om er te lopen”, voegt Roos toe.

WATERGANG KONINGSSCHUT

Kleine schakel

Bezoekers die het fietspad langs Koningsschut volgen, fietsen ook langs de nieuw aangelegde watergang. Grenzend aan de beek ligt een perceel van Natuurmonumenten. Daaromheen is een kade aangelegd, om ook in Koningsschut water te kunnen bergen. Op het perceel zelf mag de natuur volledig zijn gang gaan. “Dat gaan we niet meer beheren”, vertelt Popken. “In de toekomst zijn daar vooral bos en rietmoeras te zien. Zo’n natuurlijk landschap kan een mooie plek bieden voor otter, libellen en verschillende moerasvogels zoals karekiet en rietzanger.”

BLAUWE KNOOP

Vissen

Ook voor vissen is Koningsschut toegankelijker gemaakt, door aan de noord- en zuidzijde een vistrap te bouwen. In de nieuwe watergang zijn schotten geplaatst en per trede stijgt het water een paar centimeter. “Zo kan een vis tegen de stroming in steeds een niveautje hoger zwemmen.” De beek met vistrap vormt een omleiding om de stuw in de Oude Vaart en geeft vissen de kans geleidelijk een hoogteverschil van ruim één meter te overbruggen. Op die manier kunnen vissen van monding tot bron zwemmen en daar hun eitjes afzetten.

Volg de ontwikkeling

Vanaf de fietspaden langs Ootmaanlanden, de Hoofdvaart en Koningsschut zijn de gebieden goed te bekijken. En kom vooral nog eens terug. “We geven de natuur de ruimte om zich verder te ontwikkelen”, vertelt Popken. “Dus waarmee de gebieden ons over één, twee of tien jaar verrassen? Dat gaan we beleven.”

Meer weten over de uitgevoerde werkzaamheden en de ontwikkelingen in Ootmaanlanden en Koningsschut? Kijk op de website <https://zuidwest.drenthe.nl>

FOTO'S: PROLANDER

Broedseizoen 2024 in het kort

Sinds jaar en dag worden ieder voorjaar de broedvogels geïnventariseerd in een groot deel van Zuidwest-Drenthe, waaronder de drie grote natuurgebieden Drents-Friese Wold, Dwingelderveld en Holtingerveld. Hier volgen de resultaten van het broedseizoen 2024 voor enkele iconische soorten. De gegevens komen van Arend van Dijk en Joop Kleine.

DODAARS

Het was een nat voorjaar. Door de vochtige terreinomstandigheden hadden veel water- en moerasvogels een goede stand. Zo waren er 65 territoria van de dodaars in het Drents-Friese Wold, 96 in het Dwingelderveld en 23 in het Holtingerveld. De watersnip was met 56 territoria vertegenwoordigd in het Drents-Friese Wold en 50 in het Dwingelderveld. Opmerkelijk waren de 8 territoria in het Drents-Friese Wold van het porseleinhoen, een geheimzinnige ral die zijn aanwezigheid meestal alleen verraaft door zijn roep, die klinkt als een zweeps slag. Opvallende uitzonderling op het positieve beeld was de geoorde fuut, die met 10 paren in het Dwingelderveld de laagste stand sinds jaren had.

Kraanvogels waren volop aanwezig, maar hun broedsucces was – zoals elk jaar – erg wisselend: de 8 paren in het Drents-Friese Wold brachten 8 vliegvlugge jongen groot, het ene paar in het Holtingerveld 2 vliegvlugge jongen, maar de 9 paren in het Dwingelderveld kwamen niet verder dan 3 vliegvlugge jongen.

Met de grauwe klauwier gaat het onverminderd goed. Zowel in het Drents-Friese Wold als in het Holtingerveld was er een flinke toename, naar respectievelijk circa 150 en 53 territoria. In het Dwingelderveld zaten er 70. Zuidwest-Drenthe is een waar bolwerk voor deze soort.

Een andere regionale specialiteit waar het de laatste jaren goed mee gaat is de draaihals, een merkwaardige kleine specht met het kleurpatroon van boomschors. De aantallen waren dit jaar ongeveer gelijk aan het vorige: 55 territoria in het Drents-Friese Wold, 24 in het Dwingelderveld en 27 in het Holtingerveld.

De middelste bonte specht zet zijn onstuitbare opmars voort. In heel Drenthe neemt het aantal van deze liefhebber van oud bos toe. Zo werden er in het Dwingelderveld dit jaar 20 paren geturfd.

Bij het paapje was het beeld wisselend: in het Drents-Friese Wold zaten er met 24 paartjes wat meer dan vorig jaar, in het Dwingelderveld en het Holtingerveld juist minder met respectievelijk 19 en 9.

Kuddebeschermingshonden beschermen schapen tegen wolf

De komst van de wolf heeft gevolgen voor de begrazing van de heide door schaapskuddes. Stoppen met begrazen is geen optie: dan verandert de heide al snel in bos. Wolfwerende rasters rond de nachtweides en in het veld helpen, maar zijn niet voldoende. Sinds kort werkt de schaapskudde van Ruinen daarom met speciale kuddebeschermingshonden. De herders van het Doldersummer- en Wapserveld doen dat al enkele jaren en hebben er goede ervaringen mee. Bezoekers hoeven er niet bang voor te zijn, maar er zijn wel consequenties voor bezoekers met honden.

De Schaapskudde Ruinen had dit jaar vier keer een ontmoeting met een solitaire wolf. De laatste keer, in juni, kon herder Michiel Poelenije niet voorkomen dat een wolf twee schapen doodde en één schaap dodelijk verwondde. Hierna was duidelijk dat er iets moest gebeuren. Herder Michiel: "In augustus, op bezoek bij een kudde met beschermingshonden op de Veluwe, was het mij duidelijk: deze honden kunnen voor ons onderdeel van de oplossing zijn." Sinds 16 september werkt de kudde met twee Karpatische

herdershonden die de schapen beschermen. "De honden beschouwen zichzelf als lid van de kudde, inclusief honden en mensen die ze kennen. Maar als er een vreemde hond of wolf komt, veranderen ze van een vriendelijke lobbes in een actieve bewaker. Alles wat van buiten de kudde komt wordt met luid geblaf en ander intimiderend gedrag weggestuurd."

Niet agressief

Schaapherders Catrinus Homan en Erika Visser, die met hun kudde het Doldersummer- en Wapserveld in Nationaal Park Drents-Friese Wold beweiden, schaften al in 2020 hun eerste kuddebeschermingshonden aan. Aanleiding was een traumatische ervaring met een wolf die dertien schapen in één keer doodde. Ook deze honden waren Karpatische herdershonden. In 2022 kregen die versterking van Italiaanse Maremma's; in totaal lopen er nu vijf beschermingshonden bij de kudde. Sindsdien heeft de kudde geen schapen meer verloren aan een wolf. "We hebben camera's geplaatst, en op de beelden zien we wolven 's nachts rond de rasters lopen, we zien de honden tussen de wolven en de schapen staan en dat is afdoende. Het werkt conflictvermijdend", vertelt herder Catrinus. De honden verblijven samen met de schapen in de kooi, in de nachtweiden met wolfwerend raster en binnen de wolfwerende flexrasters.

Ook lopen ze mee als de kudde gescheperd wordt. Soms, waar het druk is, aangeliind, maar meestal los. "Ze moeten hun werk kunnen doen, om de kudde heen kunnen lopen." Problemen met bezoekers geeft dat niet, ook niet met aangeliinde honden. "Mensen denken vaak dat het agressieve, onbetrouwbare dieren zijn, maar dat is absoluut niet zo. Er zit geen agressiviteit in. Ze bewaken alleen hun kudde, je moet niet hun grenzen overschrijden."

Hondenvrije zone

Bij de schaapskooi van de Ruiner kudde aan de zuidrand van het Dwingelderveld zijn er wel consequenties voor bezoekers met honden. Voorzitter Roel van Bezoen van de Ruiner Schaapskudde: "Wij vinden het echt heel vervelend voor de bezoekers, maar we hebben, in overleg met Natuurmonumenten, per direct een hondenvrije zone ingesteld op het terrein van onze schaapskooi. Dit betekent dat honden niet meer welkom zijn bij de schaapskooi, het pad ernaartoe, de uitkijktoren en het informatiepunt naast de kooi. De kuddebeschermingshonden zouden anders steeds aanslaan en intimiderend gedrag vertonen: niet fijn voor bezoekers en medewerkers en slecht voor de rust in de kudde."

Wanneer de schaapskudde over de heide loopt gaan de beschermingshonden mee, nu nog aan een lange lijn maar misschien in de toekomst los. Herder Michiel Poelenije: "We vragen aan iedereen om vanaf nu niet zomaar door de kudde te lopen. Zoek altijd even afstemming met de herder door middel van oogcontact. Zo zie je of het wel gewenst is dat je dichterbij komt. Met deze honden is er een nieuwe situatie voor ons allemaal ontstaan. Voor hondenbezitters is dit ook echt een extra reden om de hond aan de lijn te houden!" Op verschillende plaatsen in het veld worden bezoekers geïnformeerd over de beschermingshonden en het gewenste gedrag van het publiek.

Extra werk

De komst van de wolf heeft bij de schaapskuddes tot meer aanpassingen geleid dan alleen de aanschaf van de beschermingshonden. 'Ongescheperd' (zonder herder) rondlopen kan niet meer. De kudde moet elke nacht doorbrengen buiten het bereik van wolven. Dat kan vanwege de afstand niet altijd in de schaapskooi en daarom worden er op meerdere plekken nachtweiden met wolfwerend raster aangelegd. Verder worden er tijdens het grazen van de kudde op de hei soms wolfwerende flexrasters gebruikt. Het extra scheperen, de verplaatsingen naar de nachtweides en het plaatsen en onderhouden van wolfwerende flexrasters vraagt veel tijd. Om de werkdruk voor de herders binnen aanvaardbare proporties te houden is Het Drentse Landschap bezig een fulltime extra herder aan te stellen ter ondersteuning van de kudde op het Doldersummerveld en het Hijkerveld.

Gedeputeerde Van Dijk bezoekt Holtingerveld

Op 26 augustus bezoekt gedeputeerde Egbert van Dijk het Holtingerveld. Het bezoek was onderdeel van zijn driedaagse tour langs verschillende natuurgebieden in Drenthe. Van Dijk is namens de BBB lid van het college van Gedeputeerde Staten en heeft onder andere natuur en landschap in zijn portefeuille. Met veel interesse nam hij een kijkje in drie projectgebieden: Havelterberg, Ootmaanlanden en Holtingerveld-Noord.

Van Dijk bezoekt het Holtingerveld samen met medewerkers van de provincie Drenthe, Prolander, het waterschap Drents-Overijsselse Delta, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. De aanwezigen gingen met elkaar in gesprek over de ontwikkelingen in de drie projectgebieden: wat speelt er? Wat gaat goed? Waar lopen we tegenaan, en hoe gaan we daarmee om?

Minicollage over zeldzame kever

Voor aanvang van het bezoek aan de projectgebieden maakte het gezelschap kennis met de brede geelgerande waterroofkever. Het bleef bij een theoretische kennisgeving, want deze zeldzame keversoort laat zich niet makkelijk zien. In Nederland komt hij alleen maar voor in één vennetje in het Holtingerveld. Voor het hek van projectgebied Ootmaanlanden vertelden medewerkers van de provincie Drenthe over de plannen voor het behouden en eventueel uitbreiden van deze laatste populatie. Daarbij dachten de deelnemers actief mee over de beste aanpak. Is het beter om in te zetten op voortplanting in gevangenschap of moeten er juist meer vennen geschikt worden gemaakt? Of een combinatie van beide?

Technisch vernuft in Ootmaanlanden

Na de theorie was het tijd voor de praktijk. Die is volop zichtbaar in Ootmaanlanden, want dit project zit in de uitvoeringsfase. Tussen de graafmachines werd stilgestaan bij praktische vragen. Hoe zorg je ervoor dat vrachtwagens veilig het projectgebied in en uit kunnen rijden? Wat is de meest efficiënte manier om een gebied te plaggen? En hoe leg je een duiker onder een weg aan zonder dat het verkeer daar last van heeft? Al gauw werd duidelijk dat voor deze en andere vragen goede oplossingen zijn gevonden, waarbij soms het nodige vernuft is gebruikt.

Het gebied Ootmaanlanden wordt ingericht als natuur- en waterbergingsgebied. Als het gebied wordt ingezet als waterberging – wat naar verwachting één keer per 25 jaar nodig is – welk effect heeft dat op de natuur? Deze vraag van Van Dijk resulteerde in een interessant gesprek over de wisselwerking tussen de twee functies van Ootmaanlanden.

Uitdagingen voor Havelterberg

Van Ootmaanlanden reisde het gezelschap naar de Havelterberg. Momenteel wordt het definitieve ontwerp voor het gebied uitgewerkt, waarin de ontwikkeling van

heischraal grasland centraal staat. Rondom het projectgebied is op meerdere plekken goed ontwikkeld heischraal grasland te vinden, zoals op de Grote Startbaan. Er werd verteld hoe Natuurmonumenten de afgelopen decennia dit waardevolle natuurtje daar heeft weten te ontwikkelen. Op de grens tussen ontwikkelde en nog te ontwikkelen natuur konden de deelnemers zich een goede voorstelling maken van hoe het projectgebied eruit moet komen te zien. Tijdens de bespreking van de voorziene maatregelen kwamen ook de explosieven uit de oorlog ter sprake die in het gebied liggen. In gesprek met de gedeputeerde werd duidelijk dat dit effect heeft op de planning en uitvoering van het project. Momenteel wordt gekeken hoe hier op een veilige, verantwoorde en efficiënte manier mee om kan worden gegaan, zodat uiteindelijk het gewenste heischraal grasland kan groeien.

Een bui in Holtingerveld-Noord

De route eindigde in Holtingerveld-Noord. Dit project zit in de verkennende fase. Hier moet ongeveer 100 hectare nieuwe natuur worden ingericht, die vrijwel geheel is verworven. De eerste onderzoeken starten dit jaar. Een uitdaging voor de toekomstige planvorming is een wateraanvoerleiding voor de landbouw die dwars door het (toekomstige) natuurgebied loopt. Het stappenplan op weg naar inrichting werd toegelicht. *De vorderingen van het project zijn te volgen op <https://zuidwest.drenthe.nl/deelgebieden/holtingerveld-noord>.*

De uitleg over Holtingerveld-Noord werd verstoord door een plotselinge regenbui. Na de tot dan toe zonnige middag moest het gezelschap toch schuilen. Desondanks werd met een afsluitend drankje geproost op een geslaagde middag. Het was waardevol om met Van Dijk en alle partners in het veld te staan, ervaringen te delen en met elkaar de verschillende kanten van natuurontwikkeling en -beheer te bespreken. Dat zorgt bij alle partners voor enthousiasme om het werk in Holtingerveld voort te zetten!

Markante wintergast de blauwe kiekendief

Een roofvogel met lange vleugels en een lange staart die laag boven het open veld vliegt, de vleugels iets omhoog gehouden als in een ondiepe V, aandachtig de grond onder zich afspurend. Dat is het typische beeld van een kiekendief. In het winterhalfjaar is dat tien tegen één een blauwe kiekendief - ook als de vogel bruin is. Verwarrend voor niet-ingewijden: de blauwe kiekendief ontleent zijn naam aan het licht blauwgrijze verenkleed van de volwassen mannetjes. Maar de vrouwtjes en de jonge vogels zijn bruin, en zij zijn samen in de meerderheid. Ze zijn wel gemakkelijk van de bruine kiekendief te onderscheiden door de opvallende witte stuitvlek.

Ooit was de blauwe kiekendief broedvogel in onze regio, in open heide- en veengebieden zoals het Dwingelderveld en het Fochteloërveen. Maar in de afgelopen halve eeuw dook hier nog maar sporadisch een broedpaar op. In de rest van Nederland gaat het niet veel beter: de blauwe kiekendief is hard op weg om als broedvogel uit te sterven. 's Winters daarentegen is hij nog wel te bewonderen; dan komen broedvogels uit Noord- en Oost-Europa onze kant op. De eerste verschijnen in oktober, de laatste vertrekken in april. In de Drents-Friese grensstreek gaat het jaarlijks om enige tientallen vogels. Wie veel buiten is, zal er dus vroeg of laat een tegenkomen. Al is de trefkans ook weer niet heel groot, want de vogels zwerven overdag in een groot gebied rond, altijd in hun eentje, op jacht naar een onvoorzichtige muis of kleine vogel.

Individualisten zijn het, maar 's avonds zoeken ze toch elkaars gezelschap op. Ze brengen de nacht door op vaste gemeenschappelijke slaapplekken. In Zuidwest-Drenthe liggen er drie: in het Dwingelderveld,

het Doldersummerveld en sinds enkele jaren ook het Holtigerveld. Wie hier tegen de avond komt en zich onopvallend en rustig gedraagt, kan de kiekendieven een voor een zien binnendruppelen. Vaak cirkelen ze in de schemering nog een poosje rond voordat ze landen op hun slaapplek op de grond in de hei. Dat is hét moment waarop je meerdere blauwe kiekendieven tegelijk kunt zien. Een fantastische ervaring!

In veel winters stopt de teller al bij 5 tot 10 (Dwingelderveld), 3 tot 6 (Doldersummerveld) of zelfs 1 à 2 (Holtigerveld) vogels. Maar in sommige recente winters waren het er ineens veel meer. In 2020 in het Dwingelderveld zelfs 42, waarmee het vorige record van 38 exemplaren uit 2007 werd gebroken. Op het Doldersummerveld waren 2008 en 2015 topjaren met respectievelijk 22 en 24 slapers. In het Holtigerveld was 5 tot nu toe het topaantal (in 2016 en 2017).

Waarom de kiekendieven de nacht gezamenlijk – zij het toch nog op gepaste onderlinge afstand – doorbrengen staat niet vast. Mogelijk wisselen ze op zo'n slaapplek informatie uit, bijvoorbeeld over goede jachtgebieden, maar veiligheid kan ook een rol spelen. Omdat ze op de grond slapen (je zult een blauwe kiekendief niet snel in een boom zien) zijn ze kwetsbaar voor grondpredatoren en je kunt je voorstellen dat ze als groep meer kans hebben om gevaar tijdig op te merken.

Sprokkelwark

Nieuwe inrichting Bezoekerscentrum Dwingelderveld

Begin 2025 worden de expositie en de winkel in bezoekerscentrum Dwingelderveld in Ruinen opnieuw ingericht. Enkele onderdelen van de huidige inrichting begonnen na verloop van jaren te haperen. Samen met de wens van Natuurmonumenten om alle ontmoetingsplekken landelijk te professionaliseren, leidde dat tot deze vernieuwingsplannen.

De nieuwe expositie geeft bezoekers inspiratie en informatie. Het gaat het Drents heideschaap, over de kenmerkende vennen en nattigheid in het gebied en ook over vlinders en overige insecten die in het Dwingelderveld leven. De bezoeker zal zich verwonderen over dit alles, maar zich ook meer bewust worden van de bedreigingen. De maquette blijft het wollige middelpunt van het geheel. Men kan tips vinden om zelf (thuis) in actie te komen.

Bij de ontvangstbalie komt meer nadruk te liggen op ontvangst in het Nationaal Park. Want het Dwingelderveld is niet alleen een prachtig natuurgebied, maar ook een van 21 iconen van de Nederlandse natuur, die door meerdere eigenaren beheerd wordt.

Ook de winkel wordt vernieuwd. Hier vinden bezoekers aantrekkelijke natuurcadeautjes, schapenproducten en veldgidsen. Net als nu kan de bezoeker in het vernieuwde bezoekerscentrum terecht voor koffie, koek en natuurlijk informatie over routes en activiteiten.

Naar verwachting zal het bezoekerscentrum in de eerste maanden van 2025 gesloten zijn. Via de website van Natuurmonumenten vindt u altijd het laatste nieuws hierover.

Natuurpoort Spier in Nationaal Park Dwingelderveld vernieuwd

Staatsbosbeheer en Hotel van der Valk hebben de handen ineengeslagen om de drukst bezochte natuurpoort van Nationaal Park Dwingelderveld een grondige opknappbeurt te geven. De horeca (*de Boslounge*) heeft een volledig vernieuwd interieur gekregen, waardoor de natuurpoort beter voldoet aan de eigentijdse wensen van bezoekers.

Het interieur met aanliggend terras van de Boslounge is door Van der Valk modern ingericht, waarbij de frituur is vervangen door een gezonder aanbod, zoals verse broodjes en huisgemaakte cake. "Het vernieuwde interieur en de gezondere eetopties maken een bezoek aan Natuurpoort Spier nog aangenamer voor onze bezoekers", zegt Justin van der Valk, eigenaar van Hotel van der Valk.

Staatsbosbeheer gaf de entree van de natuurpoort met het speelterrein een opfrisbeurt. Het openbare toiletgedeelte wordt volledig vernieuwd. "Deze vernieuwingen zijn een belangrijke stap in het verbeteren van de bezoekerservaring in Nationaal Park Dwingelderveld", zegt Godfried Vis van Staatsbosbeheer. "We kijken ernaar uit om nog meer bezoekers te verwelkomen en hen te helpen genieten van de prachtige natuur die deze regio te bieden heeft."

Natuurpoort Spier fungeert als ondersteunende locatie voor het bezoekerscentrum in Ruinen. Bezoekers kunnen zich oriënteren op alles wat het Nationaal Park Dwingelderveld te bieden heeft. Op de parkeerplaats, in de buitenruimte en in de Boslounge zijn kaarten te vinden die laten zien waar men zich bevindt en wat er in het Dwingelderveld en de regio te doen is.

Buitencentrum Drents-Friese Wold
Terwisscha 6a
8426 SJ Appelscha
0516 - 464020

Bezoekerscentrum Dwingelderveld
Benderse 22
7963 RA Ruinen
0522 - 472951

Poort Holtingerveld
Van Helomaweg 18
7971 PX Havelte
0521 - 341222

Websites
www.nationaalpark-drents-friese-wold.nl
www.nationaalpark-dwingelderveld.nl
www.holtingerveld.nl
www.regionaallandschap-drenthe.nl

Facebook

www.facebook.com/gastherendfw
www.facebook.com/dwingelderveld

Instagram

[bezoekerscentrumdwingelderveld](https://www.instagram.com/bezoekerscentrumdwingelderveld)
[drents_friese_grensstreek](https://www.instagram.com/drents_friese_grensstreek)

Colofon

Redactie
Henk van den Brink (eindredactie),
Hans Dekker, Sanne van Gemerden,
Wim Meijberg, Lysander van Oossanen,
Renate Sanders, Hanna Schipper, Catrien
Scholten

Redactieadres
Secretariaat Regionaal Landschap,
Postbus 122, 9400 AC Assen
0592 - 36 55 55
dwingelderveld@drenthe.nl
drents-friese-wold@drenthe.nl

Grafische vormgeving
Provincie Drenthe

Fotografie
Hans Dekker, tenzij anders vermeld

Veldwijzer is een periodieke uitgave met nieuws en achtergronden van Nationaal Park Drents-Friese Wold, Nationaal Park Dwingelderveld en Oerlandschap Holtingerveld. Het blad verschijnt twee maal per jaar, wordt huis aan huis bezorgd rond de gebieden, en is verkrijgbaar in de bezoekerscentra van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer.

© Stuurgroep Regionaal Landschap Drents-Friese grensstreek 2024

Teksten van dit informatiebulletin mogen gebruikt worden voor niet-commerciële doeleinden, onder vermelding van de bron.